

KUFIRI I KREDITIT

I. Tiparet më të përgjithshme të zbatimit në vende të ndryshme.

Kufiri i kreditit është një instrument direkt që një bankë qendrore përdor për kontrollin monetar. Vende të ndryshme e përdorin si një instrument të përkohshëm të politikës monetare për të kontrolluar kërkesën e parasë, ose si një mjet që kontrollon gjatë gjithë kohës kredinë agregate.

Kufiri i kreditit¹ që u vendosej bankave të nivelit të dytë për kreditimin e ekonomisë u përcaktua, nga Banka e Shqipërisë, si rritja e gjendjes së kredive në bilanc deri në një nivel të caktuar.

Eksperiencat e vendeve të ndryshme në përdorimin e kufijve të kreditit kanë variuar shumë në lidhje me objektivat e autoriteteve monetare dhe me aplikimin specifik të instrumentit.

Shkaqet për përdorimin e kufirit të kreditit :

- Lehtësia për t'u zbatuar;
- Transmetimi i saktë i objektivave monetare dhe të kreditit;
- Mendohet të jetë instrumenti më efektiv monetar në kushtet e tregjeve të pazhvilluara financiare, ose/dhe në kushtet e mundësive teknike të kufizuara të autoriteteve monetare;
- Mjet i mirë për të drejtuar burimet e fondeve në sektorët më të “favorizuar”.
Duke marrë parasysh nivelet e ndryshme të zhvillimit të tregjeve financiare, një vështrim në vendet që përdorin kufirin e kreditit tregon se ky instrument u përdor në kushtet e :
 - strukturave bankare jokonkurrese,
 - tregjeve të pazhvilluara (ose pak të) të letrave me vlerë të qeverisë,
 - kostos së lartë të transaksioneve,
 - kufizimeve në daljen e kapitalit.

Sistemet bankare jokonkurrese karakterizohen nga kostoja e lartë e ndërmjetësimit dhe diferencë e madhe e interesave depozitë-kredi, gjë që dëmton mekanizmin e transmissioinit të politikës monetare në ekonomi dhe veprimet e tregut të hapur. Për më tepër, në vendet me pak banka, përqendrimi në pak duar çoi në ankande joefektive të letrave me vlerë.

Vende të OECD i kanë përdorur kufijtë e kreditit si një instrument emergjence në periudha të ndryshme të mospërputhjes së maturimeve të aktiveve dhe pasiveve.

Disa vende në zhvillim i kanë përdorur kufijtë e kreditit për të “favorizuar” sektorë të ekonomisë si p.sh. bujqësinë.

Në vitet 1990, disa vende në tranzicion të Europës Qendrore dhe Lindore i përdorin kufijtë e kreditit për të kontrolluar agregatet monetare dhe të kredisë gjatë fazës

¹ Termi në anglisht - credit ceiling.

kalimtare nga ekonomia e planifikuar në atë të bazuar në parimet e tregut (Shqipëria, Bullgaria, Çekosllovakia, Polonia, Rumania dhe Maqedonia).

Eksperienca e përdorimit të kufijve të kreditit në vende të ndryshme ka nxjerrë në pah avantazhet dhe disavantazhet e tyre :

Avantazhet :

- kontrolli më i besueshëm për agregatet e kreditit,
- mund të jetë i vetmi instrument monetar praktik kur ka tregje të vogla ose të dështuara,
- zbatohen lehtë kur ka numër të kufizuar bankash,
- vendosen dhe lidhen me lehtësi me treguesit e programit monetar,
- nuk ndikohen nga regjimi i kursit të këmbimit.

Disavantazhet :

- nuk mund të përdoren për përmirësimin e menaxhimit afatshkurtër të likuiditetit,
- tentojnë që të vazhdojnë ndarjen e tregut të kredive, pavarësisht nga konkurrenca midis bankave,
- kufizojnë konkurrencën midis bankave duke dëmtuar zhvillimin e tregut të parasë,
- mund të shkaktojnë mikromenaxhimin e shpërndarjes së kredive nga banka qendrore,
- mund të jenë të vështira për t'u monitoruar, pasi kredia mund të jepet në forma që nuk mbulohen nga kufiri,
- mund të çojnë në shumëfishimin e kontrollit direkt dhe në kufizime financiare,
- vështirësohet zbatimi në vendet me sistem të madh bankar,
- mund të prishet ndërmjetësimi midis sektorit formal dhe sektorëve joformalë.

Si konkluzion :

Kufiri i kreditit mund të shërbeje si **instrument i dobishëm në rrethana të caktuara kur lidhjet midis aggregateve monetare janë të paqëndrueshme ose në fazat e tranzicionit kur tregjet financiare janë të pazhvilluara dhe nuk mund të përdoren instrumentet indirekte**. Me kalimin e kohës, pasi orientimi nga tregu i kontrollit monetar bëhet më prezent, banka qendrore duhet të kalojë gradualisht në instrumentet indirekte për të arritur objektivat monetare dhe të inflacionit. (Megjithatë, ky instrument ekziston në arsenalin e bankës qendrore, si një kthim prapa në momente të vështira).

II. Aplikimi i kufirit të kreditit nga Banka e Shqipërisë.

Në zbatimin e instrumentit të kufirit të kreditit nga Banka e Shqipërisë përmendim disa elemente kryesore :

1. në fillim të çdo viti në programin monetar, që ishte pjesë e programit të zhvillimit ekonomik të vendit, parashikohej rritja e kredisë për ekonominë në bilancet e bankave të nivelit të dytë. Kjo rritje mund të përshkruhet ndryshe si përdorimi i burimeve të brendshme të sistemit bankar për zhvillimin e ekonomisë në përputhje me objektivin kryesor për ruajtjen e stabilitetit të çmimeve të konsumit;

2. shpërndarja midis bankave bëhej e ndarë në tremujorë duke parë ecurinë e depozitave në lekë dhe në valutë, ecurinë e kredive të rregullta dhe me probleme, kapitalin e paguar për çdo institucion bankar të licencuar nga Banka e Shqipërisë;
3. ndjekja e realizimit të kufirit të kreditit bëhej çdo tremujor në bazë të informacioneve të marra nga bankat e nivelit të dytë për përdorimin, shlyerjen dhe ndryshimin e gjendjeve në fillim dhe në fund të periudhës;
4. si çdo instrument detyrues, edhe kalimi mbi shumën e lejuar të kredive për bankat kishte masa penalizuese për drejtuesit e tyre dhe për vetë bankat.

Banka e Shqipërisë, gjatë kohës së aplikimit të kufirit të kreditit, ka synuar nxitjen e zhvillimit të ekonomisë duke tentuar që të nxisë dhënien e kredive nga bankat me rezultate më të mira në aktivitetin kreditues.

Për këtë qëllim janë lejuar dhe pranuar kërkesat për shtesë të kufirit në periudha të caktuara, tregtueshmëria e kufirit të kreditit midis institucioneve dhe rishpërndarja gjatë vitit. Në të njëjtën kohë diversifikimi i portofolit të kredive (sipas afatit) u krijonte mundësi bankave për të dhënë më shumë kredi gjatë një viti.

Nga viti 1993 deri në fund të muajit shtator 1999, kufiri i kreditit, realizimi në përqindje, kredia e re dhe shpërndarja në monedhë, afat, sektorë paraqiten si më poshtë :

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1998 ²	Shtator 1999
Kufiri i kreditit(mld lekë)	7.4	3.7	2.9	3.1	2.3	6	2.5	8
Realizimi në %	39.4	64	60.1	95	75	30	72	11
Kredi e re(në mld lekë)	10.3	7.4	6.7	7.4	3.98	5.8	5.8	5.5
Nga kjo e dhënë:(në %)								
Kredia në lekë		90	86.5	63	37	20	20	25.5
Kredia afatshkurtër	74	54	61	50	65.5	67.2	67.2	73
Kredi për sek.privat	53	74	70	83	98	100	100	100

Për vitin 1999, në programin monetar u parashikua që pjesa e kreditit për ekonominë në Mjetet e Brendshme Neto (kërkesa për para) të rritej me 8 miliardë lekë. Ky tavan krediti, me vendim të Këshillit Mbikëqyrës, u shpërnda sipas tremujorëve, për bankat, të cilat kanë të drejtë të ushtrojnë aktivitetin kreditues në vendin tonë :

në milionë lekë

	T1	T2	T3	T4	Viti
Totali	1600	2000	2400	2000	8000

Që nga dhjetori i vitit 1998, duke veçuar bankat private nga ato shtetërore, sipas të dhënave të gjendjes monetare, gjendja e kredive paraqitet:

në milionë lekë

parashikimi për rritjen e kredive nga 6 në 2.5 miliardë lekë. Dhjetor '98	T2 '99	T3 '99	Ndryshimi i tepr.së kredisë dhjetor '98 T3'99
Bankat private	5084.9	6864.5	2444.7

² Në programin monetar të vitit 1998, duke vlerësuar ecurinë e programit në fund të nëntëmujorit u rishikua

<i>Bankat shtetërore</i>	11230	9953.4	9656.3	-1574
SISTEMI BANKAR	17691.3	18195.4	18563	871.7
<i>Sektor shtetëror</i>	2830.3	1913.4	2056.8	-872.3
<i>Sektor privat</i>	14862	16282	1958	1743
<i>Lekë</i>	12065.3	10372.4	10343	-1722.3
<i>Valutë</i>	5626	7823	8220	2594
<i>Tregues llogaritës (kursi i këmbimit)</i>	140.58	136.9	134.1	

Deri në fund të tremujorit të tretë të vitit 1999 janë akorduar 5,5 miliardë lekë dhe arkëtuar 4,3 miliardë lekë.

Kredia në lekë ka ardhur duke u ulur dhe në të njëjtën kohë ajo në valutë vazhdon të rritet duke përbërë 44 për qind të stokut të kredisë si sistem bankar, në një kohë që në dhjetor 1998 ajo zinte 32 për qind. Sipas të dhënave bankat private vazhdojnë akordimin e kredive në valutë edhe pse leku ka qenë në nivele të qëndrueshme kundrejt valutave kryesore. Në bankat shtetërore vërehet një ulje e stokut të kredisë pasi janë të përjashtuara nga ushtrimi i aktivitetit kreditues.

Kryesisht, janë mbështetur me kredi degë të tilla të ekonomisë si bujqësia, tregtia, ndërtimi, industria përpunuese, nxjerrëse dhe prodhimi, shpërndarja e energjisë elektrike dhe ujit.

Duke e konsideruar instrumentin e kufirit të kreditit si një instrument të dobishëm në rrethana të caktuara për të mbajtur nën kontroll kërkesën e parasë, fillimisht përdorimi i këtij instrumenti u kushtëzua nga numri i vogël i bankave në vendin tonë, tregjet e pazhvilluara të letrave me vlerë dhe mungesa e normave të mbikëqyrjes për kontrollin e bankave të nivelit të dytë.

Në dy vitet e fundit kufiri i kreditit për bankat e nivelit të dytë nuk u realizua me gjithë rritjen e numrit të institucioneve bankare të licencuara nga Banka e Shqipërisë. Ndërkohë, tregu i letrave me vlerë të qeverisë është zgjeruar si përsa i përket numrit të pjesëmarrësve, ashtu dhe operacioneve që kryhen në të. Po kështu është plotësuar dhe kuadri ligjor i rregullave të mbikëqyrjes bankare për vendosjen e normave mbi cilësinë e portofolit të huave, përqendrimin e kredive etj.

Me propozim të Departamentit të Politikës Monetare dhe Departamentit të Mbikëqyrjes, Këshilli Mbikëqyrës i Bankës së Shqipërisë vendosi heqjen e instrumentit kufi krediti për bankat e nivelit të dytë. Me forcimin e mbikëqyrjes bankare dhe hartimin e rregulloreve të ndryshme nga ana e saj bëhet i mundur kontrolli indirekt i kërkesës për kredi.

Në fazën aktuale të privatizimit të bankave me kapital shtetëror, përsëri me vendim të Këshillit Mbikëqyrës të Bankës së Shqipërisë, u ndalohe aktiviteti i kredidhënies bankave të nivelit të dytë me mbi 20 për qind të kredive me probleme.

III. Roli i mbikëqyrjes bankare me heqjen e instrumentit të kufirit të kreditit.

Banka e Shqipërisë, në kuadër të objektivave të saj për funksionimin normal të sistemit bankar të bazuar në parimet e tregut, ka ndërmarrë hapat përkatëse në

funksonet e mbikëqyrjes bankare si nëpërmjet sistemit rregullativ ashtu edhe inspektimeve në vend.

- **inspektimet në vend;** ato gradualisht po arrijnë në standardet bashkëkohore duke shqyrtuar edhe zona me risk të lartë siç është krediti. Stafi i këtij sektori është shtuar në numër dhe po trainohet vazhdimisht. Çdo tremujor hartohet Raporti “Mbi gjendjen e përgjithshme të bankës” për çdo bankë sipas sistemit “CAMELS”. Gjithashtu, edhe raportet e ekzaminimit në vend po hartohen sipas këtij sistemi.

Është shtuar numri i ekzaminimeve në vend. Kështu, nga 4 ekzaminime të planifikuara për vitin 1999 do të realizohen 7. Gjithashtu, janë kryer edhe 18 ekzaminime të pjesshme, ku vend të rëndësishëm kanë zënë ekzaminimet e veprimtarisë kredituese.

Për vitin 2000, lidhur me ekzaminimet e plota do të synohet që çdo bankë t'i nënshtrohet një ekzaminimi të tillë një herë në 12 muaj. Gjatë këtij viti parashikohen të realizohen ekzaminime të plota në 10 - 11 banka.

- **për anën rregullative;** mund të theksojmë se një nga instrumentet indirekte të kontrollit të likuiditetit të bankës, i cili zëvendëson instrumentet direkte siç është ai i caktimit të kufirit të kreditit është raporti i likuiditetit përcaktuar në rregulloren “Për raportin e likuiditetit”, miratuar me **Vendim të Këshillit Mbikëqyrës të Bankës së Shqipërisë, nr.71, datë 02.06.1999.**

Qëllimi i llogaritjes së raportit të likuiditetit është:

-Për të kontrolluar dhe ndjekur në vazhdimësi mundësinë e bankës për shlyerjen e detyrimeve me afat shumë të shkurtër të tilla si me afat deri në maturim jo më të madh se një muaj ose pa afat por, me një probabilitet statistikor për t'u shlyer brenda muajit .

-Për të kufizuar riskun e transformimit të burimeve afatshkurtra .

Rregullorja “Për kontrollin e risqeve të mëdha”, miratuar me vendim të Këshillit Mbikëqyrës të Bankës së Shqipërisë nr. 78, datë 07.07.1999, ka si qëllim matjen dhe kontrollin e përqendrimit të riskut për të njëjtin përfitues, për të shmangur efektet negative financiare të bankës si rezultat i përqendrimit të tepërt të riskut mbi të njëjtin përfitues. Ky qëllim realizohet nëpërmjet respektimit të përhershëm dhe të njëkohshëm të:

-një raporti maksimal deri në 20 për qind ndërmjet tërësisë së risqeve, që banka merr përsipër gjatë operacioneve të saj mbi çdo përfitues dhe kapitalit rregullator të vet bankës;

-një raporti maksimal deri në 700 për qind ndërmjet shumës të risqeve të mëdhenj dhe kapitalit rregullator të vet bankës, duke kuptuar me risk të madh të gjitha risqet që banka merr përsipër gjatë operacioneve të saj me të njëjtin përfitues kur raporti i tyre me kapitalin rregullator është më i madh se 10 për qind.

Në rregulloren “Për klasifikimin e kredive dhe krijimin e fondeve rezervë për mbulimin e humbjeve nga kreditë”, miratuar me vendim të Këshillit Mbikëqyrës të Bankës së Shqipërisë, nr. 50, datë 22.04.1999, përcaktohen rregullat kriteret dhe mënyrat e klasifikimit të aktiveve të bankës, si dhe baza për

përcaktimin e një niveli të përshtatshëm rezervash për mbulimin e humbjeve nga kreditë. Për të kufizuar riskun e kredisë, bankat analizojnë gjendjen e kredive dhe të aktiveve të tjera të ngjashme me to. Kreditë klasifikohen periodikisht në përputhje me kriteret e përcaktuara në këtë rregullore. Në çdo rast, bankat kanë në dispozicion fondin rezervë për mbulimin e humbjeve nga kreditë, të krijuar sipas kësaj rregulloreje.

Fiqiri Baholli

**Drejtor
Departamenti i Politikës Monetare**